

Anglicismer: kriterier, kategorier og kilder

Om det danske bidrag til GLAD, den globale anglicisme-database

Henrik Gottlieb

Københavns Universitet

Importord i dansk, 7. november 2018

GLAD

Global Anglicism
Database Network

Anglicismer: mindst 500 danske før 1945

Levende i 2018	Døde /døende
slang: 1866	street preacher: 1866
(en) strejke: 1871	singleton: 1867
starte: 1882	shagpipe: 1883
siksak: 1882	shawlskrave: 1892
slips: 1882	speech: 1902
sjippe: 1889	shirting: 1925
splejse: 1895	spleen: 1925
stop en halv: 1914	shimmy fox: 1926
sandwich: 1925	so long: 1940
septiktank (septic tank): 1925	swingpjatte (svingpjatte): 1941

AKTIVE ANGLICISMER: ENGELSK IMPORT

KATEGORI	TYPE	EKSEMPEL	ENGELSK ETYMON
Synlige leksikalske lån	1) Enkeltord	<i>jeep; like; cool; whatever</i>	jeep, like; cool; whatever
	2) Flerordsenheder	<i>on the rocks</i>	on the rocks
	3) Affikser	<i>-ish</i>	-ish
Usynlige leksikalske lån	4) Enkeltord	<i>klumnist; rigel</i>	columnist; reel
	5) Flerordsenheder	<i>hiv ohøj!</i>	heave ohoy
Oversættelseslån	6) Komposita	<i>højttaler</i>	loudspeaker
	7) Flerordsenheder	<i>være oppe imod</i>	be up against
Hybrider	8) Med engelsk modstykke	<i>modeshow</i>	(fashion) show
	9) Uden engelsk modstykke	<i>bøfsandwich</i>	+ sandwich
Pseudo- anglicismer	10) Kortformer	<i>tumbler</i>	tumble drier
	11) Nykombinationer	<i>cowboytoast</i>	cowboy + toast
	12) Nybetydninger	<i>bake-off</i>	bake-off (= bagedyst)
	13) Arkaismer	<i>butterfly</i>	(butterfly) bow tie

REAKTIVE ANGLICISMER: ENGELSK PÅVIRKNING

KATEGORI	TYPE	EKSEMPEL	STANDARDFORM	ENGELSK UDLØSER
Betydnings-lån	14) Udvidet tyd	<i>annoncere</i>	meddele	announce
	15) Omvendt tyd	<i>overhøre</i>	høre	overhear
	16) Indskrænket tyd	<i>skudt og dræbt</i>	skudt	shot and killed
	17) Dubletter	<i>spotte</i>	opdage	spot
	18) Nykontekstualisering	<i>Jeg elsker dig!</i>	Hav det godt!	I love you!
Orto-grafiske lån	19) Ændret stavning	<i>resource</i>	ressource/resurse	ressource
	20) Ændret tegnbrug	<i>Jensen's Bøfhus</i>	Hansens Café	Johnson's Steakhouse
Udtalelån	21) Fonematiske lån	<i>pointen (to stavelser)</i>	pointen (tre stavelser)	the point
	22) Prosodiske lån	<i>'Mikkel Hansen</i>	Mikkel 'Hansen	amerikansk betoning
Morfo-syntaktiske kalker	23) Morfologiske kalker	<i>disrespekt</i>	despekt	disrespect
	24) Fraseologiske kalker	<i>sætte på hold</i>	stille i bero	put on hold
	25) Sætningskalker	<i>Så tager vi den derfra.</i>	Det ser vi til den tid.	We'll take it from there.
	26) Syntaktiske kalker	<i>en ven af mig</i>	en af mine venner	a friend of mine
	27) Kalkeret valens	<i>Jeg tænker at ...</i>	Jeg tænker mig at ...	I think that ...
	28) Generaliseringer	<i>i hendes/hans kontor</i>	på sit kontor	in her/his office
Øget frekvens	29) Beslægtede ord	<i>ekspert</i>	fagmand	expert
	30) Beslægtet vinkling	<i>Hun gav mig denne her.</i>	Jeg har fået af hende.	She gave it to me.
	31) Beslægtet udtryk	<i>småsnak</i>	småsnak	small talk

KODESKIFT > DOMÆNETAB

TYPE	EKSEMPEL
32) Påhængt kodeskift	, <i>okay?</i>
33) 'Grammatisk' sætningsinternt kodeskift	<i>Maar ek verstaan, they don't help guys a lot.</i>
34) 'Tilfældigt' sætningsinternt kodeskift	<i>Just wave bottle ya bojwala in front of a black person le dijo, then you will get di-results tse o di batlang.</i>
35) 'Stilistisk' sætningsinternt kodeskift	<i>Det har ikke været rart på sådan en let's unplug and wander into the woods and let everyone else deal with the problems-måde.</i>
36) Sætningseksternt kodeskift	<i>Direkte fra Folketingets talerstol bliver det forsøgt sneget ind ad bagdøren, at man vil sætte børn bag tremmer. 'If it looks like a duck and talks like a duck, then it is a duck'.</i>
37) Tosproget ordspil	“De Frygtløse – <i>The Muuhvie</i> ”
38) Tematisk diglossi	<i>Welcome to BESTSELLER --- DESIGN YOUR FUTURE</i> [skilt på skærmen efter at have klikket på 'Om os']
39) Lokalt domænetab	<i>A.P. Moller – Maersk. Explore the world of trade</i>
40) Generelt domænetab	<i>Gender anomalies in experimental economics - are biases really gender dependent?</i>

Før: Danmark som EFL-land
Nu: Danmark som ESL-land

En reklame med både
anglicismer og kodeskift >

KUN I DAG!

CYBER MONDAY

THIS IS NO TIME FOR SELF-CTRL

30% RABAT

PÅ HELE KOLLEKTIONEN*

SHOP >

KUN ONLINE

You drive it. You define it.

God stil handler om at turde være dig selv. Præcis som den helt nye KONA. Fuld af karakter og individualitet, og med et unikt, selvsikkert look, der adskiller den fra samtlige SUV'er i klassen. For det er ikke sjovt med mere af dét, man allerede kender.

Du har styringen over dit liv.

© Hedeima / denne brochure viser biler med ekstraudstyr eller udstyr, der er afhængig af variant.
Der kan også være udstyr, som ikke tilbydes i Danmark.

53-årig 'montricepige' bruger kodeskift: "Yes, I did it!"

Inspireret af *Dictionary of European Anglicisms* (2001):

16 europæiske sprog; ca. 3.800 etymoner (Görlach 2003)

Danske A-C anglicismer i GLAD: 2.549 kandidater (= ca. 1.500 etymoner)

Forventet samlet antal danske anglicismer: ca. 12.000 (= ca. 8,000 etymoner)

Forventet omfang af færdig GLAD database in 2021: > 10.000 etymoner;

16 europæiske sprog + japansk, mandarin, kantonesiske og arabisk.

Kriterier for optagelse i GLAD-databasen:

Strukturelle egenskaber

Reelle anglicismer:

- Ord eller udtryk overtaget direkte fra engelsk (synlig import)
- Ord eller udtryk oversat fra engelsk (usynlig import)
- Eksisterende ord eller udtryk formelt eller semantisk påvirket af engelsk

Ingen ikke-leksikaliserede engelske sætningsformede udtryk

Strukturelle kriterier

Kommer ikke med i GLAD-basen

Sætningsformede kodeskift:

You drive it. You define it.

(Overskrift i dansk Hyundai Kona brochure, 2017)

Rene afløsningsord:

fastpladelager (konstrueret synonym til *harddisk*)

Frekvensoptimerede udtryk:

ekspert (trænger ind på *fagmand*)

Gennemskuelige afledninger:

anti-amerikansk; *online* + NP

Gennemskuelige hybrider:

brystkræftscreening; *screeningprogram*

Kommer med i GLAD-basen

Indlejrede faste udtryk:

(...), you name it!

(Bruges synonymt med *osv.*)

Oversættelseslån:

kernefamilie (< nuclear family)

Betydningslån: *morgen* (om kl. 9-12)

Produktive morfemer:

anti- ; *mega-* ; *post-* ; *online-*

Ugennemskuelige afledninger:

antiballistisk; *antipsykiatri*

Hybrider med et dansk element:

bijob

Oprindelse

Kommer ikke med

Eksotismer med danske ækvivalenter:

House of Lords (overhuset);
highway (motorvej)

Engelske stafetlån med rødder udenfor anglosfæren:

blitz; sushi

Interferens hos udlandsdanskere:
(alle slags engelsk påvirkning)

Kommer med

Fordanskede eksotismer: *overhuset*

Eksotismer uden danske ækvivalenter:
gerrymandering

Engelske stafetlån med rødder i anglosfæren:

jungle; burrito

Internationalismer med rødder i anglosfæren:

TV; hologram

Pseudo-anglicismer:

stationcar; happy end; bake-off

Kriterier for optagelse i GLAD-databasen: Tid

Ingen lån fra før den franske *Anglomanie* i 1700-tallet:

*Kirke (fra oldengelsk *cyrice* > moderne engelsk *church*)

*Blæk (fra oldengelsk *blæc* > moderne engelsk *ink*)

Kun ord og udtryk i brug efter år 1900:

Shagtobak (hyppigt brugt i 1900-tallet; nu uddødt)

App (hyppigt brugt i 2000-tallet; ukendt i 1900-tallet)

Kriterier for optagelse i GLAD-databasen:

Teksttype & genre

Kun almensproglige ord og udtryk:

- Ingen tekniske fagtermer (fx 'ukendte' kemiske termer)
- Ingen subkulturelle døgnfluer (fx lokal gruppe-slang)
- Ingen varemærker (som Google®) – men afledte udtryk (fx: *google* [V])
- Ingen person- eller stednavne

Kriterier for optagelse i GLAD-databasen:

Udbredelse

Det kognitive kriterie:

Kendt i vide kredse af befolkningen

på et givet tidspunkt mellem 1900 og 2020

Det leksikografiske kriterie:

Optaget i større almensproglige eller fremmedordbøger

på et givet tidspunkt mellem 1900 og 2020

Det statistiske kriterie:

Hyppigere end en motiveret grænseværdi (0.008 ppm) i almensproglige korpora

på et givet tidspunkt mellem 1900 og 2020

Indsamling af danske GLAD-kandidater

Det kognitive kriterie (gør det selv-metoden):

Kun nutidigt dansk:

Personligt indsamlede udtryk via nyhedsmedier og almindelig lytning:

Nov. 2017 – Nov. 2018: **ca. 5.500 ord og udtryk** (typisk anglicismer nyere end 1997).

Det leksikografiske kriterie (brug af andres arbejde):

1900-tallets anglicismer: *A Dictionary of Anglicisms in Danish* (Sørensen 1997): **6.180** angl.

Dansk før 1955: *Ordbog over det Danske Sprog* (www.ordnet.dk)

Dansk efter 1955: *Nye Ord i Dansk*: **4.766** anglicismer (<https://dsn.dk/noid>)

Den Danske Ordbog (www.ordnet.dk)

Afprøvning af danske kandidater

Statistisk (for anglicismer brugt i dansk efter ca. 1983-):

Tilstrækkelig høj frekvens (> 0.008 ppm) i mindst 2 danske korpora eller tekstarkiver:

Korpus DK, TiDK, Infomedia

Leksikografisk (for anglicismer brugt i dansk før ca. 1983):

Optagelse i mindst 2 større danske almensproglige eller fremmedordbøger

-TiDK 2018 ▾

ankermand

☐ Filter

Searches Matches Tags

Collocations ▾

Left ▾

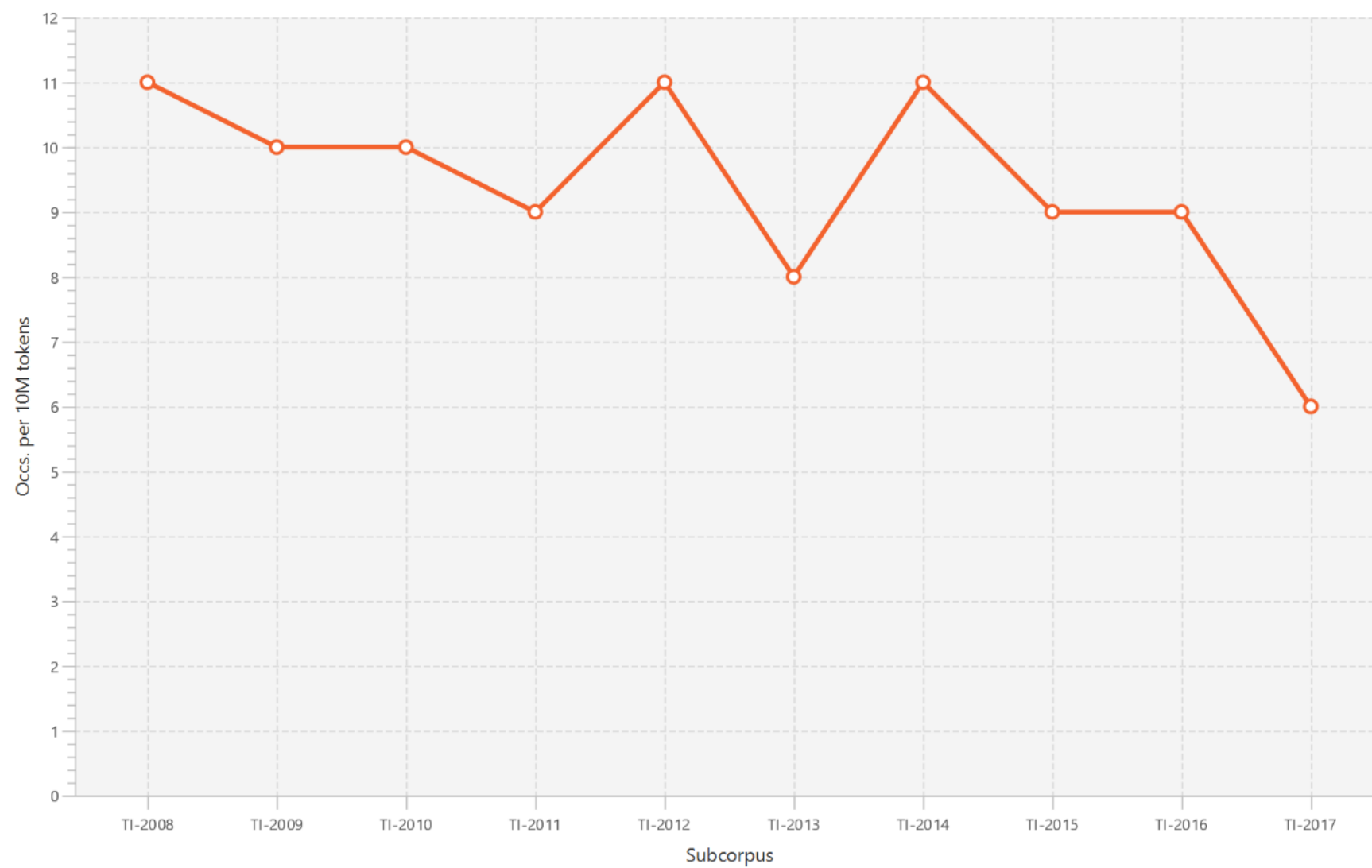

Match ▲

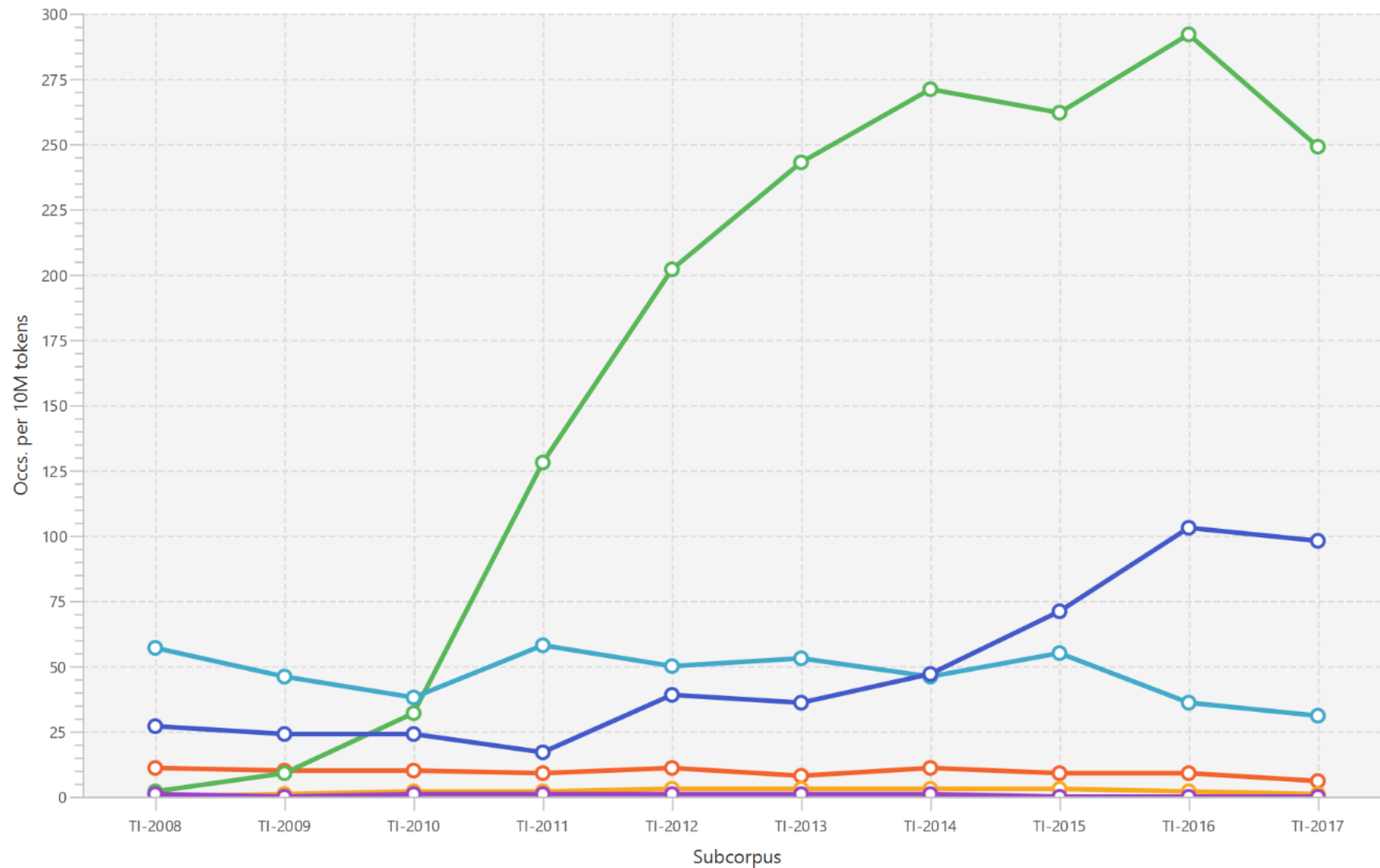
Score

Concordance Charts

Relative frequencies

Distribution
Variation

Relative frequencies

Distribution Variation

Filter

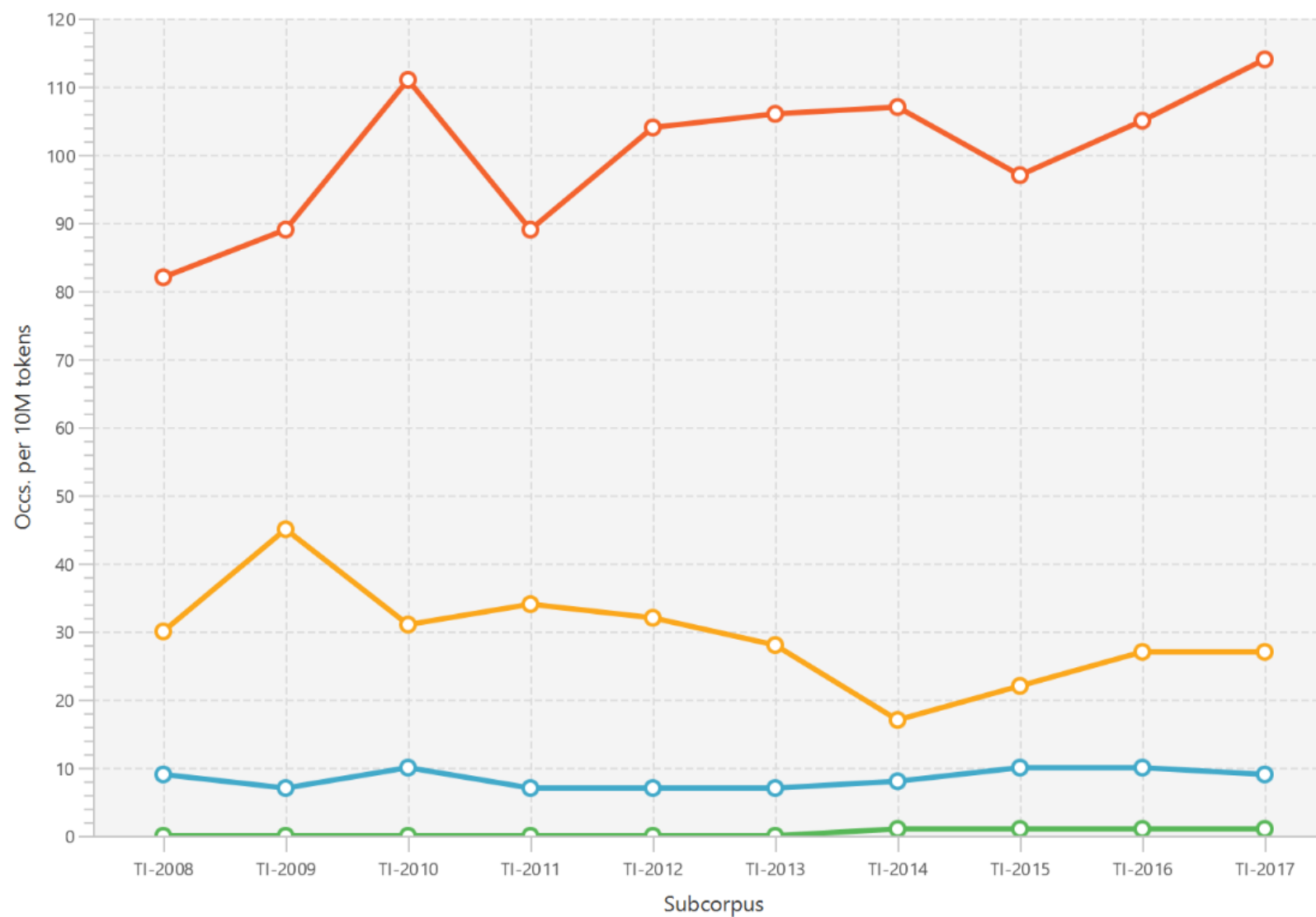

Relative frequencies

Distribution

Variation

○ @bakke op

○ @brunch

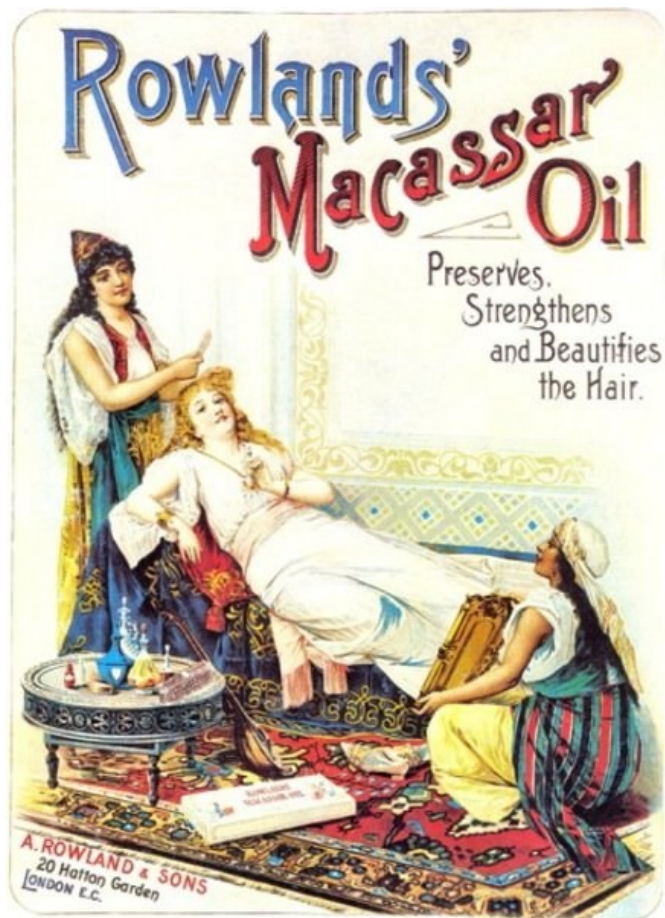
○ @douchebag

○ ud med badevandet

Makassar – en by i Indonesien

Antimakassar: Måske er termen uddød ...

... men den giver stadig mening

Danske anglicisme-kandidater	Ældste belæg	ADL -1940 14 mio. ord	Meyer -1924	ODS -1955	Korpus DK 1983-2002 56 mio. ord	DDO 1955-	TiDK corpus 2008-2017 384 mio. ord	Infomedia 1990-2018 > 20 mia. ord	Med i GLAD?
antimakassar	1865	0	✓	✓	3 (0.054)	✓	0	20 (0.002)	*
[...] ud med badevandet	1884	1 (0.07)	---	✓	17 (0.304)	✓	317 (0.826)	7,998 (0.800)	**
cykle	1892	6 (0.43)	✓	✓	1,538 (27.46)	✓	11,580 (30.16)	357,616 (35.76)	***
shag(tobak)	1919	3 (0.21)	✓	✓	0	✓	1 (0.003)	61 (0.006)	*
bakke op	1938	0	---	✓	1,135 (20.27)	✓	3,870 (10.08)	666,661 (66.67)	***
brunch	1974	0	∅	∅	73 (1.30)	✓	1,132 (2.95)	41,921 (4.92)	**
antiballistisk	1987	0	∅	∅	3 (0.054)	∅	3 (0.008)	88 (0.009)	*
and all that jazz	1998	0	∅	∅	1 (0.018)	∅	8 (0.021)	350 (0.035)	*
douchebag	2010	0	∅	∅	0	✓	6 (0.016)	200 (0.020)	*

GLAD A-Z status (oktober 2018)

Language	Key responsible	# entries	Letter O	Letters A-C	Letters D-F
Arabic	Abdul-Sahib Mehdi Ali; Aziz Thabit Saeed	0			
Bulgarian	Alexandra Bagasheva	43	43		
Cantonese	David Li	30	30		
Catalan	Miguel Angel Campos	40	40		
Chinese	Qiurong Zhao	5			5
Croatian	Ivo Fabijanić	0			
Czech	Ivana Bozděchová; Aleš Klégr	255	255		
Danish	Henrik Gottlieb	2710	161	2549	
Dutch	Eline Zenner, Nicoline van der Sijs	741	72	669	
Finnish	Elizabeth Peterson	135	135		
French	John Humbley; Ramón Martí Solano; Vincent Renner	718	66	396	256
Galician	Isabel Balteiro	31	31		
German	Sabine Fiedler; Ulrich Busse	514	81	433	
Greek	Rania Papadopoulou	486	93	170	223
Italian	Virginia Pulcini; Cristiano Furiassi	522	44	478	
Japanese	Keisuke Imamura	715	35	680	
Norwegian	Gisle Andersen; Anne-Line Graedler	971	136	835	
Polish	Elzbieta Manczak-Wohlfeld; Alicja Witalisz	1199	71	676	452
Russian	no name	0			
Spanish	Félix Rodríguez González; José Luis Oncins; Maria Vazquez	0			
Swedish	no name	0			